

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

دانشگاه آزاد اسلامی

واحد مرودشت

گروه کارشناسی ارشد علوم تربیتی

گرایش: برنامه ریزی درسی

پایان نامه برای دریافت درجه کارشناسی ارشد (M.A.)

عنوان :

تدوین برنامه درسی تربیت شهروندی فعال برای دوره راهنمایی تحصیلی ایران

استاد راهنما:

جناب آقای دکتر عباس قلناش

استاد مشاور:

جناب آقای دکتر مسلم صالحی

نگارش :

اطهر مرادی

تابستان ۱۳۹۰

صورتجلسه دفاع از پایان نامه کارشناسی ارشد (M.A)

نام و نام خانوادگی دانشجو *اطهر مرادی* در تاریخ ۹۰/۶/۳۰ رشته: برنامه ریزی درسی از پایان نامه خود با عنوان *تدوین برنامه درسی تربیت شهروند فعال برای دوره راهنمایی تحصیلی ایران سال ۹۰-۹۱* درجه کارشناسی ارشد با نمره *دفاع نموده است.*

نام و نام خانوادگی اعضای هیات داوری	سمت	امضاء اعضای هیات داوری
۱- دکتر عباس قلتاش	استاد راهنما	
۲- دکتر مسلم صالحی	استاد مشاور	
۳- دکتر ویدا فلاحی	استاد داور	
۴- دکتر مژگان امیریان زاده	استاد داور	
مراتب فوق مورد تایید است .		مدیر/معاونت پژوهشی

مهر و امضاء

حمد و ستایش

ستایش می‌کنم خداوند را، برای تکمیل نعمت‌های او و تسلیم بودن در برابر بزرگی او، و
ایمن ماندن از نافرمانی او. در رفع نیازها از او یاری می‌طلبم؛ زیرا آن کس را که خدا هدایت
کند، هرگز همراه نگردد و آن کس را که خدا دشمن دارد، هرگز نجات نیابد و هر آن کس را
که خداوند

بی‌نیاز گرداند، نیازمند نخواهد شد. پس ستایش خداوند، گران‌سنگ‌ترین چیز است.

تقدیر و شکر

اینک که به فضل خدا این مقطع تحصیلی را پشت سر می گذارم درود و سپاس خود را اثار همه ی کسانی می نمایم که از اولین روز دبستان تا امروز مرادانش آموختند و یازمینیه ی آموختم را فراهم آوردند.

بر خود لازم می دانم از استاد محترم جناب آقای قلتاش، که با راهنمایی های کارشناسانه و ارزشمند خویش در تهیه و تنظیم این پژوهش مرایاری کردند و از استاد گرانقدر جناب آقای صالحی که با رهنمودهای شمر بخش خویش در امر پژوهش مساعدت فرمودند، تقدیر و تشکر نمایم.

و نیز قدردانی می نمایم از پدر و مادر گرامی ام که پشتیبان و مشوق من در تمام مراحل زندگی بوده اند.

و بر خود فرض می دانم هم فکری و همکاری همسرم را ارج نهاده و صمیمانه از زحمات خالصانه او تشکر کنم.

چکیده:

پژوهش حاضر با هدف " تدوین برنامه درسی تربیت شهروندی فعال برای دوره راهنمایی تحصیلی در کشور ایران انجام گرفته است . این پژوهش یک پژوهش کیفی از نوع تجربه زیست شده یا همان پدیدار شناختی می باشد . شرکت کنندگان در این پژوهش شامل متخصصان علوم تربیتی کشور بوده که مطالعاتی در حوزه تربیت شهروندی داشته اند . روش نمونه گیری با استفاده از تکنیک گلوله برفی انجام گرفته که در مصاحبه ای با ۶ نفر متخصصان آغاز شده و تا زمان اشباع اطلاعات ادامه پیدا کرد . جمع آوری اطلاعات ، بوسیله مصاحبه نیمه ساختار یافته بوسیله دستگاه ضبط صدا انجام شده و داده ها با رویکرد توصیفی - تفسیری مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفته است . از مهمترین یافته های این پژوهش ، تدوین چهارچوب برنامه درسی شهروندی فعال با استفاده از مدل کلایزی می باشد که حداقل ۴ عنصر اهداف ، محتوا ، روش تدریس و شیوه های ارزشیابی برنامه درسی تربیت شهروندی فعال برای دوره راهنمایی تحصیلی را پوشش می دهد . که در عنصر اهداف مهمترین یافته ها در مصاحبه با صاحب نظران این حوزه (تربیت شهروندی) نشان دهنده آن بود که همگی آنها اهداف را در هر سه حیطه شناختی ، عاطفی و روان حرکتی مد نظر داشته اند و در هر حیطه مولفه های متعددی را برای آن در نظر گرفته اند که در تدوین اهداف برنامه درسی باید آنها را مد نظر قرار دهند . همچنین در عنصر محتوا نیز تاکید صاحب نظران بر کسب نگرش ، توانش و دانش در هر سه حیطه اهداف می باشد و در عنصر روشهای تدریس نیز در طی مصاحبه بر روشهای فعال و مشارکتی تاکید شده و در رابطه با عنصر ارزشمندی نیز بر تلفیقی از شیوه های ارزشیابی کیفی و کمی ، بر خود ارزشیابی و

فهرست مطالب

عنوان صفحه

فصل اول - کلیات پژوهش

۲	مقدمه .....
۲	بیان مساله.....
۴	اهمیت و ضرورت انجام پژوهش .....
۶	اهداف تحقیق.....
۶	سوال های پژوهش .....
۶	تعاریف مفهومی و عملیاتی واژه های پژوهش .....

فصل دوم - ادبیات و پیشینه پژوهش

۹	مقدمه .....
۱۰	مفهوم شهروندی.....
۱۳	مولفه های تربیت شهروندی .....
۱۵	رویکردهای تربیت شهروندی.....
۱۵	رویکرد تربیت شهروندی فعال و تربیت شهروندی منفعل.....

۱۵	..... رویکرد فعال (پیشرفت گرای)
۱۶	..... رویکرد منفعل
۱۷	..... رویکرد شهروندی پیشرفتگرا (فعال)

فهرست مطالب

عنوان صفحه

۲۳	..... شکاف اجرایی در حوزه تربیت شهروندی فعال
۲۷	..... رویکرد محافظه کار در تربیت شهروندی
۲۸	..... دیدگاه انتقادی
۲۹	..... دیدگاه شهروند فرهنگی
۲۹	..... دیدگاه بازسازی اجتماعی
۳۰	..... دیدگاه دموکراتیک
۳۱	..... دیدگاه انتقال فرهنگی
۳۲	..... دوره راهنمایی تحصیلی
۳۳	..... اهمیت دوره راهنمایی تحصیلی
۳۳	..... برنامه درسی دوره راهنمایی تحصیلی
۳۴	..... برنامه درسی تربیت شهروندی فعال
۳۶	..... شهروند فعال

۳۶	.....آموزش برای شهروند فعال
۳۷	.....رایج ترین کاربرد از مفهوم شهروند فعال
۳۷	.....کاربردهای مفهومی و تئوری از شهروند فعال
۳۸	.....روشهای تجربی برای شکل دهی شهروند فعال

فهرست مطالب

عنوان صفحه

۳۹	.....اهداف در برنامه درسی تربیت شهروند فعال
۴۲	.....اهداف در رویکرد سنتی
۴۳	.....محتوا در رویکرد سنتی تربیت شهروند فعال
۴۳	.....محتوا در رویکرد فعال تربیت شهروندی
۴۴	.....برنامه درسی میان رشته ای
۴۵	.....برنامه درسی میان رشته ای برای تربیت شهروندی
۴۶	.....برنامه درسی تلفیقی
۴۶	.....مزایای برنامه درسی تلفیقی
۴۷	.....روشهای تدریس
۴۸	.....عوامل مؤثر بر بهبود کیفیت تدریس
۴۹	.....روشهای تدریس فعال
۴۹	.....تعریف روش تدریس فعال

۴۹	.....	ویژگیهای روشهای تدریس فعال
۵۲	.....	روشهای تدریس فعال از دیدگاه اسلام
۵۳	.....	راهبردهای پرسش و پاسخ
۵۳	.....	راهبرد مشارکتی و مباحثه

فهرست مطالب

عنوان صفحه

۵۴	.....	راهبرد جستجو و حل مسأله
۵۵	.....	ارزشیابی سستی
۵۶	.....	ارزشیابی تربیت شهروندی
۵۶	.....	نقش معلم
۵۶	.....	انواع صلاحیت ها
۵۸	.....	نقش معلم در تربیت شهروند فعال
۵۹	.....	دیدگاههای ژان ژاک روسو در زمینه روشهای تدریس فعال
۵۹	.....	دیدگاههای برونر در مورد روش تدریس فعال
۶۰	.....	نقش دانش آموز
۶۱	.....	چگونگی فضا و محیط یادگیری در رویکرد فعال
۶۲	.....	پیشینه تحقیق خارجی
۶۵	.....	پیشینه تحقیق داخلی

۶۸ ..... جمع بندی

فصل سوم - روش شناسی پژوهش

۷۰ ..... مقدمه

۷۰ ..... روش تحقیق

فهرست مطالب

عنوان صفحه

۷۰ ..... جامعه آماری و نمونه و روش نمونه گیری

۷۲ ..... ابزار گردآوری اطلاعات

۷۲ ..... روش تحلیل داده ها

۷۲ ..... روایی و پایایی داده ها

۷۲ ..... روایی

۷۳ ..... پایایی

فصل چهارم - یافته های پژوهش

۷۵ ..... مقدمه

۱۱۵ ..... سؤال اصلی پژوهشی

فصل پنجم - نتیجه گیری و پیشنهادات

۱۲۷ ..... مقدمه

۱۲۷ ..... خلاصه تحقیق

۱۲۷	نتیجه گیری
۱۳۳	بحث و تفسیریافته ها
۱۳۴	محدودیت های پژوهش
۱۴۱	محدودیت های خارج از کنترل پژوهشگر

فهرست مطالب

عنوان صفحه

۱۴۲	محدودیت های در کنترل
۱۴۲	پیشنهاد های پژوهش
۱۴۴	پیشنهاد های پژوهشی
۱۴۵	ماخذ
۱۵۶	پرسشنامه
۱۵۷	چکیده انگلیسی
159	فرم صورت جلسه

فهرست جدول ها

عنوان صفحه

جدول ۱ جهت گیری رویکردفعال و منفعل در تربیت شهروندی	19
جدول ۲ مقایسه هدفهای تربیت شهروندی سنتی و فعال ۲	42
جدول ۱- مشخصات مصاحبه شوندهگان	71
جدول ۱-۴- خلاصه اندیشه های صاحب نظران درباره تربیت شهروندی فعال	106
جدول ۲-۴- خلاصه اندیشه های صاحب نظران درباره اهداف تربیت شهروندی فعال	107
جدول ۳-۴- خلاصه اندیشه های صاحب نظران درباره محتوای تربیت شهروندی فعال	108
جدول ۴-۴- خلاصه اندیشه های صاحب نظران درباره روش های تدریس تربیت شهروندی فعال	109
جدول ۵-۴- خلاصه اندیشه های صاحب نظران درباره روش های ارزش یابی تربیت شهروندی فعال	110
جدول ۶-۴- خلاصه اندیشه های صاحب نظران درباره نقش مدارس در تربیت شهروندی فعال	111

- جدول ۷-۴-خلاصه اندیشه های صاحب نظران درباره ویژگیهای مورد نظر برای شهروند فعال
 112 .....
- جدول ۸-۴-خلاصه اندیشه های صاحب نظران درباره نقش محیط یادگیری در دستیابی به شهروند
 فعال 113 .....
- جدول ۹-خلاصه اندیشه های صاحب نظران درباره نقش معلم ، دانش آموز و فضای آموزشی و ..
 در تربیت شهروند فعال.....114 .....

فهرست شکل ها و نمودارها

عنوان صفحه

- شکل ۱-صلاحیتهای معلمی.....57 .....
- نمودار ۱-الف-چارچوب پیشنهادی تربیت برنامه درسی تربیت شهروند فعال.....116 .....
- نمودار ۱-براهکارهای پیشنهادی برای تدوین برنامه درسی با رویکرد تربیت شهروند فعال.....117 .....
- نمودار ۲-دیدگاه صاحب نظران درباره اهداف تربیت شهروند فعال در دوره راهنمایی.....121 .....
- نمودار ۳-دیدگاه صاحب نظران درباره محتوای مطلوب تربیت شهروندی فعال در دوره راهنمایی.....121 .....
- نمودار ۴-دیدگاه صاحب نظران درباره روش های تدریس و شیوه های ارزشیابی برنامه درسی تربیت
 شهروند فعال در دوره راهنمایی.....123 .....
- شکل ۱-طیف مشارکت دانش آموزان در سطح کلاس و مدرسه.....136 .....

ارزشیابی مستمر به عنوان شیوه های ارزشیابی مطلوب برای تربیت شهروندی فعال مد نظر داشته اند. با لحاظ نمودن تمامی موارد فوق الذکر به طور خلاصه میتوان عنوان داشت که با در نظر گرفتن رویکرد فعال در عناصر برنامه درسی (اهداف ، محتوا ، روشهای تدریس و ارزشیابی) به چهارچوبی از برنامه درسی تربیت شهروندی فعال در دوره راهنمایی می توان دست یافت.

فصل اول

کلیات پژوهش

مقدمه:

با توجه به سرعت پیشرفت تکنولوژی و افزایش روز افزون دامنه ارتباطات، همگام شدن با جامعه جهانی نیازی مبرم است. این وضعیت جدید اقتضات و الزاماتی را در همه حوزه های تاثیرگذار زندگی انسان به دنبال داشته و آموزش و پرورش به شکل عام و حوزه برنامه های درسی به شکل خاص نیز از این امر برکنار نبوده اند (تافلر، ترجمه افتخاری، ۱۳۷۷).

اینکه آموزش و پرورش تا چه میزان با پدیده جهانی شدن همسو بوده و در جهت آن حرکت می کند، به یکی از دل مشغولیه‌ها و دغدغه های کشورهای توسعه یافته و بعضی کشورهای نیمه توسعه یافته تبدیل شده است. زیرا از آنجا که آموزش و پرورش به عنوان نهادی است که با تربیت و پرورش انسان سروکار دارد بنابراین نقش بسیار موثری در رشد شخصیتی و رفتاری دانش آموزان خواهد داشت همچنین آموزش و پرورش برای پویایی و بالندگی ناگزیر است مدرسه را به دنیای واقعی پیوند بزند و در کنار ارائه دانش های تخصصی در رشته های علمی، به دانش آموزان کمک کند دانش و مهارتهایی را کسب کنند که بتوانند در مواجهه با وضعیت و اقتضات عصر جدید، از جمله جهانی شدن موفق باشند. آموزش و پرورش باید به بسط و شکوفایی قابلیت های آدمی بپردازد و مهبای پرورش شهروندی جهانی باشد (عطاران، ۱۳۸۱، ص ۲۶). یعنی بتواند به تربیت شهروندانی آگاه و موثر، دارای تفکر انتقادی، مسئولیت پذیری، خودپنداره مثبت، خودشکوفایی، فعال در مسائل اجتماعی، آگاه به حقوق خود، محترم شمردن حقوق دیگران، دارای روحیه تعاون و همکاری و.... مبادرت ورزد به عبارت دیگر آموزش و پرورش باید به تربیت شهروندی فعال بپردازد. در این میان برنامه های درسی را نیز باید طوری تنظیم نمود که در عناصر مختلف آن از جمله اهداف، محتوا، روشهای تدریس، ارزشیابی و به تربیت شهروند فعال توجه شود. این پژوهش نیز درصدد تدوین چنین برنامه درسی در دوره راهنمایی تحصیلی می باشد (حکیم زاده و همکاران، ۱۳۸۶).

بیان مساله

با وجود تمدن بزرگ و کهن، مفهوم شهروندی در طی دوران مختلف تاریخی در ایران مشاهده نمی شود. اما اندیشه تربیت انسان والا وجود داشته است که قدیمی ترین الگوی آن از تعلیمات زرتشت الهام گرفته است. در دین مقدس اسلام با شکستن سدهای اختلافات طبقاتی و نژادی و اعلام برابری انسانها الگوی تکامل یافته انسان الهی - اجتماعی و خردورز را ارائه داد و در اجتماعات گذشته مسلمین افراد بسیاری با این الگو و اندیشه های بزرگ تربیت شدند. در ایران اولین آشنایی با حقوق شهروندی و ارزشهای آن با انقلاب مشروطیت آغاز شد (آشتیانی و همکاران، ۱۳۸۵).

بنا به مطالب ارائه شده می توان گفت: شهروندی به این معناست که هر انسانی که پایه عرصه گیتی می گذارد، به عنوان یک شهروند می باشد. هر فردی به انواع گوناگونی از جوامع از خانواده و جامعه محلی گرفته تا جامعه ملی و بین المللی و انسانی متعلق است و باید از تمام حقوق خود در این جوامع برخوردار باشد و مسئولیتهای شهروندی را برعهده بگیرد.

همه شهروندان باید از حقوق مساوی برخوردار باشند. هر کس در قبال دیگر افراد جامعه مسئول رعایت حقوق و حرمت آنهاست. حقوق و مسئولیتهای هر فرد در جامعه منحصر به افراد نیست، بلکه نهاد (سازمانهای) کوچک و بزرگ عمومی نیز وظیفه دارند، حقوق سایر افراد و مسئولیتهای شهروندی خود را کاملاً رعایت کنند.

بنابر تعاریفی که از مفهوم شهروندی شد می توان برای شهروندی مولفه های زیر را در نظر گرفت: ۱- دانایی محوری ۲- وطن دوستی ۳- قانون مداری ۴- مسئولیت پذیری و تعهد ۵- مشارکت ۶- انتقادگری و انتقادپذیری (واحدوکاظمی، ۱۳۸۳).

تربیت شهروندی تدارک فرصتهای کسب دانش و آگاهی، اتخاذ نگرش و تقویت توانمندیهایی است که فرد را در تعامل موثر با دیگر افراد جامعه در جهت مشارکت در زندگی سیاسی و اجتماعی یاری می رساند (قلناش، ۱۳۸۷).

تربیت شهروندی به زعم پریور (۲۰۰۱) عبارت است از تجلیات کلامی، نموداری و یا تصویری، اصول، مفروضات و چهارچوب هایی که متخصصان برای تربیت شهروندی ضروری می دانند. تربیت شهروندی به آن بخش از فعالیتهای تربیتی اطلاق می شود که در اشکال رسمی و غیررسمی افراد یک جامعه را برای عضویت در جامعه سیاسی آماده می کند (تورنی پورتا، ۱۹۹۱).^۱

تربیت شهروندی فعال، تدارک دهنده فرصتهایی برای فراگیران جهت درگیری و مشارکت فعال به عنوان عضوی از مدرسه و اجتماع بزرگتر است (کروکلیور،^۲ ۲۰۰۴). و به بررسی موضوعات مهم روز و اشاعه فرهنگ مشارکت جویی در اصلاح جامعه در سطح ملی، محلی و حتی جهانی کمک می کند (سرزوهبرت،^۳ ۲۰۰۵).

در ۲ دهه اخیر نگاه ویژه تربیت برای شهروندی فعال این عرصه را دچار تحول نموده است و بازنگری همه جانبه برنامه های درسی و عناصر آن در سطوح مختلف را ضروری ساخته است. در اکثر کشورهای توسعه یافته و برخی کشورهای در حال توسعه، برنامه های تربیت شهروندی در نظام رسمی تعلیم و تربیت مورد توجه قرار گرفته است (لی، ۱۹۹۹، فتیحی و اجارگاه، ۱۳۸۱).^۴

همانطور که می دانیم در زمینه برنامه های تربیت شهروندی در نظام تعلیم و تربیت تحقیقات گسترده ای مانند راه اندازی موسسات و مراکز علمی و پژوهشی در برخی کشورهای در حال توسعه و کشورهای توسعه یافته صورت گرفته است که به عنوان مثال در گزارش "انجمن بین المللی ارزشیابی و پیشرفت تحصیلی" که به عنوان یک سند معتبر برای بسیاری از محققان و پژوهشگران

---

¹ - Torney-purta

² - Kerr and Cleaver

³ - Sears and Hebert

⁴ - Lee

سراسر دنیا مورد استفاده واقع می شود تصریح شده که در دهه ۱۹۹۰ تربیت شهروندانی فعال و موثر یکی از هدفهای مهم و کلیدی در برنامه درسی کشورهای توسعه یافته بوده است اما متأسفانه علی رغم چنین روندی، در جامعه ایران، مقوله تربیت شهروندی به گونه جدی مورد توجه نظام آموزش و پرورش نیست و عدم تناسب برنامه های درسی نظام آموزش و پرورش با بسیاری از نیازهای جدید به ویژه نیازهای سیاسی - اجتماعی و فرهنگی به وضوح قابل مشاهده است این بیان به ویژه در مورد نظام آموزش رسمی کشور در قالب مراحل و مقاطع تحصیلی رسمی مصداق دارد (فتحی و اجارگاه، دیبا و اجاری، ۱۳۸۱).

از آنجایی که نظام آموزشی در کشور ما یک نظام متمرکز است و تصمیمات اتخاذ شده در برنامه های آموزشی و درسی از سوی دولت تعیین می گردد و همه مسائل گنجانده شده در آموزش و پرورش در چارچوب خاصی است و معلمان به عنوان مجریان، تنها تصمیمات اتخاذ شده از سوی دولت را اجرا می کنند بنابراین می توان یکی از مسائل را عدم مشارکت مخاطبان برنامه درسی (معلمان و دانش آموزان) در تصمیم گیریهای برنامه درسی دانست و همین عامل می تواند برنامه درسی را از رویکرد فعال دور نماید.

حال پژوهشگر با این سوال اساسی روبروست که در برنامه درسی مدارس راهنمایی در عناصر اهداف، محتوا، روش های تدریس و ارزشیابی چه مولفه ها و اصولی را بایستی پوشش دهند که به تربیت شهروندی فعال بینجامد؟

اهمیت و ضرورت انجام پژوهش:

بی گمان تربیت شهروندان فعال یکی از دل مشغولیهای اکثر نظام های تعلیم و تربیت در بسیاری از کشورها دنیا می باشد مطالعات و پژوهش های انجام شده در بسیاری از کشورهای توسعه یافته و در حال توسعه نشان می دهد که مسئولان تعلم و تربیت در این کشورها با عزمی راسخ و با تدوین برنامه های آموزشی متنوع، تربیت شهروند فعال را در صدر اقدامات و فعالیتهای خود قرار داده اند. چرا تربیت شهروندی مهم است؟ تربیت شهروندی نه تنها بنیاد تعلیم و تربیت رسمی است. بلکه انتقال ارزشهای فرهنگی نیز از طریق تربیت شهروندی صورت می پذیرد بدین ترتیب تربیت شهروندی با سیستم ارزشهای فرد سروکار دارد (هوای لی^۵، ۲۰۰۵، ص ۲۴).

آکرمن (۱۹۸۰) نیز به ضرورت گفتگوی آزاد در تربیت شهروندی اشاره می نماید. این گفتگو، بسیار به گفتگوهای سقراطی شبیه است. در این گفتگوها هیچ عقیده ای تحمیل نمی شود و با پرسش و پاسخ همچنان که سقراط انجام می دهد فرد خود در طی بحث به نتیجه می رسد که

---

⁵ - Huey-li

"خیر" چیست این امر دلالت دارد بر این که تربیت شهروندی باید آن نوع جامعه ای را که تصمیمات در آن، از طریق گفتگو اتخاذ شوند، ترویج کند.

برنارد کریک (۱۹۹۹) پیش فرض تربیت شهروندی را فعال بودن در جامعه می داند. از نظر وی شهروندان دارای علایق و ارزشهای متفاوتند و باید یادگیرند با توجه به چنین شرایطی، یک زندگی مطلوب را بگذارند.

اهداف تعلیم و تربیت شهروندی از نظر استرایک عبارتند از: ۱- ترویج توانایی دستیابی به اطلاعات و فهم آنها ۲- ترویج توانایی قضاوت و ارزشیابی اندیشه ها ۳- ترویج توانایی تفکر عقلانی و نقدانه ۴- ترویج توانایی مشارکت در فرآیندهای گروهی ۵- ترویج ارزش قایل شدن برای فرایندهای گفتگویی (استرایک، ۱۹۸۸).

بدون در دست داشتن تصویر روشنی از فرآیند تربیت شهروندی در هر جامعه ای نمی توان به تدوین اهداف، اصول، روش ها و مراحل تربیت افراد به عنوان شهروندان فعال و مورد پسند جامعه پرداخت.

آموزش شهروندی حائز اهمیت اساسی در زندگی است چون افراد جامعه باید یاد بگیرند که به نحوی موثر در بهبود بخشیدن به امور گوناگون جامعه محلی، ملی، و جهانی مشارکت کنند. تربیت شهروندان فعال و مسئول کمک بزرگی به پیشرفت فردی و اجتماعی و حفاظت از طبیعت و محیط زندگی است. آموزش های شهروندی می تواند توسط خانواده، مدرسه و رسانه های همگانی، نهادهای اجتماعی صورت گیرد. اما مسئولیت اساسی آن پرورش از طرف نظام آموزش و پرورش است که باید به گونه ای علمی و در جریان ارتباط های دانش آموزان با یکدیگر و با سایر افراد و گروهها از آنان شهروندانی فعال و مسئول سازد.

تدوین برنامه های درسی تربیت شهروند فعال در همه سطوح تحصیلی مورد نیاز است اما با توجه به ویژگی های رشدی نوجوانان و مسایل و مشکلات پیش روی آنان تدوین برنامه های درسی تربیت شهروند فعال در دوره راهنمایی تحصیلی اهمیت مضاعف دارد.

امید می رود این پژوهش بتواند: ۱- چهارچوبی را برای برنامه درسی تربیت شهروندی فعال در دوره راهنمایی تدوین کند. ۲- آگاه کردن مسئولین در رابطه با تربیت شهروند فعال در ابعاد گوناگون برنامه های درسی دوره راهنمایی تصمیمات مناسب اتخاذ نمایند. ۳- پیرو این پژوهش دریچه ای به سمت دیگر محققان علوم تربیتی در جهت چگونگی تربیت شهروندی فعال گشوده شود.

در راستای نقش موثر برنامه درسی بر تربیت افراد، شوبرت^۶ (۱۹۸۶) نیز برنامه درسی را به عنوان عاملی برای بازسازی اجتماعی معرفی می کند. از این دیدگاه برنامه درسی می تواند عاملی برای

---

⁶ - shobert